

بررسی تحلیل گونه و معرفی مختصری از نشریات کتابداری و اطلاع‌رسانی

با رویکرد به نشریه اطلاع‌شناسی

• دکتر فریدون آزاده تفرشی
عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی تهران

مقدمه

با سواد به مطالعه می‌پرداخت.^۱ نشریه کتابخانه ملی تبریز، نیز از جمله نشریات کتابداری است که به وسیله یک سازمان دولتی چاپ می‌شد و اولین شماره آن در تیرماه ۱۳۳۸ در چاپخانه شفقی تبریز به طبع رسید. این کتابخانه در سال ۱۳۳۵ تأسیس و اساسنامه آن در ۱۵ ماده و ۵ تبصره در روز دوشنبه ششم خرداد ۱۳۳۶ به تصویب رسید. در مقدمه اولین شماره این نشریه آقای علی دهقان بعد از ذکر جایگاه تبریز به لحاظ فرهنگی یاد آور می‌شود: «چون نظر عمده، اشاعه و تعمیم فرهنگ و رسانیدن فایده به عموم علاقه‌مندان می‌باشد، لذا هیأت مدیره شورای کتابخانه و قرائت خانه ملی مصمم به طبع و توزیع نشریه‌ای گردید که در ضمن آن اخبار کتابخانه، متن سخنرانی‌ها و معرفی پاره‌ای از نسخ خطی کمیاب موجود در کتابخانه‌های تبریز و مطالب لازم درج گردد.» (از این نشریه حدود ده شماره در کتابخانه مجلس موجود است.) در صفحات آتی به معرفی نشریات کتابداری و اطلاع‌رسانی بعد از سال ۱۳۴۵ اشاره می‌شود.

۱. کتابداری، نشریه کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران

چگونگی شکل‌گیری کتابخانه مرکزی به نیاز جامعه آن روز باز می‌گردد که اساتید و دانشجویان برای رفع نیازهای اطلاعاتی و مطالعاتی خود نیازمند محلی بودند که آن منابع را تأمین کند و از طرفی برای اداره امور اداری و فنی کتابخانه‌های تابعه دانشگاه، هماهنگی‌ها و پشتیبانی لازم را به انجام برساند.

در همین راستا در سال ۱۳۲۸ مرحوم سید محمد مشکوة، استاد

دانشگاه با اهدای کتاب‌های خطی نفیس خود که شامل ۱۰۰۰ نسخه مختلف از علوم پزشکی، ریاضی، نجوم، فلسفه و فقه بود پایه و اساس کتابخانه مرکزی را بنا نهاد و در سیصد و نود و هشتمین جلسه شورای

سابقه چاپ و انتشار نشریات کتابداری و اطلاع‌رسانی به شکل امروزی آن ارتباط مستقیمی با نیاز جامعه کتابداری برای ارتقای سطح آگاهی و دانش کتابداران و مدرّسان این رشته، تربیت و پرورش نیروی انسانی مورد نیاز، جهت تصدی و اداره کتابخانه‌ها در چارچوب برنامه‌ها و نیازهای آن روز جامعه بود که با تشکیل رشته کتابداری در مقطع فوق لیسانس در دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران در سال ۱۳۴۵، شتاب بیشتری گرفت. به همین جهت در دفتر نخست نشریه کتابداری (۱۳۴۵) که زیر نظر استاد ایرج افشار شروع به فعالیت کرد، در مقدمه آن رئیس وقت دانشگاه تهران، بعد از ذکر اهمیت کتاب، کتاب‌خوانی و گسترش کتابخانه‌ها به اهمیت تربیت نیروی انسانی «کتابدار» اشاره می‌کند و یاد آور می‌شود که برای تحقق این امر مهم، رشته کتابداری در مقطع فوق لیسانس در مهرماه ۱۳۴۵ در دانشکده علوم تربیتی راه‌اندازی و تشکیل می‌شود. بعد از تشکیل این رشته، جهت آگاهی و ارتقای دانش کتابداران و علاقه‌مندان از اطلاعات و اخبار روز، نخستین نشریه کتابداری در سال ۱۳۴۵ منتشر و تاکنون نیز حداقل در سال یک بار چاپ و در اختیار علاقه‌مندان و جامعه کتابداری قرار می‌گیرد.

قبل از تشکیل رشته کتابداری در دانشگاه تهران و حتی قبل از گسترش و تأسیس کتابخانه‌های عمومی (۱۳۴۴) در بسیاری از شهرهای کشور از جمله در شهر فرهنگی و تاریخی تبریز توجه به امور فرهنگی و راه‌اندازی این گونه مراکز و کتابخانه‌ها مورد توجه افراد روشنفکر، خیر و فرهنگ دوست بود. چنانچه اولین کتابخانه دولتی با عنوان «کتابخانه تربیت» به وسیله مرحوم محمدعلی تربیت از کتابشناسان، کتابداران و روشنفکران عصر مشروطیت در سال ۱۳۰۰ شمسی (۴۴ سال قبل از تأسیس قانون کتابخانه‌های عمومی) تأسیس می‌شود و هم اکنون نیز با همین عنوان زیر نظر دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور می‌باشد. از جمله فعالیت‌های این کتابخانه، انتشار اطلاعات روز بود که علاقه‌مندان می‌توانستند از تازه‌های کتاب و مطالب جدید مطلع شوند و با چاپ و انتشار مجله «گنجینه فنون» ضمن درج مطالب عمومی به اطلاع‌رسانی مطالب مرتبط با کتاب، کتابخانه و تشویق مردم و افراد

هدف انجمن تشویق کتابداران به اجرای اصول علمی کتابداری، شناساندن اهمیت و ارزش حرفه کتابداری، بالا بردن مقام کتابداران و حفظ حقوق آنان بود. این انجمن تا سال ۱۳۵۸ فعالانه به کار خود ادامه داد. در همین سال، اساسنامه جدیدی برای آن تدوین و مدیریت آن به یک شورا سپرده شد؛ ولی به دلایل گوناگون عملاً فعالیت انجمن و انتشارات آن از سال ۱۳۵۸ متوقف شد و تا سال ۱۳۷۳ (۱۷ سال بعد) که شروع به فعالیت انجمن علمی کتابداری پزشکی ایران است و تا سال ۱۳۷۹ (۲۲ سال بعد) که شروع به فعالیت انجمن کتابداران ایران است، کتابداران و جامعه کتابداری فاقد انجمن علمی بودند و این فاصله طولانی قطعاً در روند پیشرفت این حوزه تأثیر گذار بوده است.

از انتشارات این انجمن در سال‌های اولیه فعالیت می‌توان به چاپ ماهنامه خبری و فصلنامه نامه انجمن کتابداران ایران به عنوان یک ارگان رسمی نام برد. در نخستین مقاله نشریه مطلبی با عنوان: «شماره استاندارد بین‌المللی کتاب و کاربرد آن در ایران» به قلم دکتر زهرا شادمان نگارش یافت. همان گونه که مطرح شد، در سال ۱۳۵۸ اساسنامه جدیدی به وسیله کتابداران تدوین گردید، ولی شورای مربوطه موفق شد تنها سه شماره از نشریه را منتشر کند و فعالیت انتشاراتی و علمی انجمن با انتشار آخرین شماره (بهار و تابستان ۱۳۵۸) کاملاً متوقف گردید.

۳. علوم اطلاع‌رسانی: نشریه علمی پژوهشی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران

این مرکز در مهرماه ۱۳۴۷ همراه با مرکز خدمات کتابداری تأسیس شد و در سال ۱۳۴۸ به مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی پیوست و مؤسسه مزبور در سال ۱۳۵۸ در وزارت فرهنگ و آموزش عالی ادغام گردید. قبل از انقلاب اسلامی نام آن «مرکز مدارک علمی» و با اختصار «ایراندک» نام‌گذاری گردید؛ که

هدف آن، گردآوری و در دسترس قرار دادن اطلاعات و مدارک علمی در زمینه علوم و علوم اجتماعی از سراسر دنیا برای محققان و پژوهشگران بود. این مرکز برای تحقق اهداف و برنامه‌های خود علاوه بر فعالیت‌های علمی و پژوهشی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی اقدام به انتشار نشریه‌ای با عنوان، نشریه فنی: مرکز مدارک علمی کرد که اولین شماره آن در مهرماه ۱۳۵۱ و با درج مقاله‌ای با عنوان «دانش اطلاع‌رسانی چیست» به قلم «بارکو» توسط حسین دانشی و پرویز مهاجر ترجمه گردید. ذکر واژه «اطلاع‌رسانی» در اوایل دهه ۱۳۵۰ حاکی از اهمیت اطلاعات و جایگاه کتابداری و مراکز اطلاع‌رسانی بود و از دهه ۱۳۷۰ کاربرد این واژه گستردگی بیشتری پیدا کرد.

این نشریه ظاهراً از بهار سال ۱۳۵۷ با عنوان، نشریه فنی مرکز اسناد و مدارک علمی و از دوره هشتم سال ۱۳۶۳ با عنوان، اطلاع‌رسانی: نشریه فنی مرکز اسناد و مدارک علمی و از دوره یازدهم،

دانشگاه تهران در بهمن‌ماه ۱۳۲۸ اهدای کتاب‌ها، به دانشگاه صورت رسمی گرفت و در سال ۱۳۲۹ کتابخانه مرکزی دانشگاه با اهداف و وظایفی که برای آن تهیه و تدوین شد رسماً تأسیس گردید و در سال ۱۳۳۴ به منظور گسترش کتابخانه و تهیه محلی مناسب و مطابق با نیازهای یک کتابخانه مرکزی دانشگاه که خدمات و فعالیت‌های آن شامل کلیه اساتید، دانشجویان و دانشکده‌های تابع باشد در فضای فعلی که در مقابل مسجد دانشگاه تهران است، کلنگ تأسیس آن به زمین زده شد. تشکیل گروه آموزشی کتابداری به سال‌های اولیه تأسیس دانشکده علوم تربیتی در سال ۱۳۴۴ در دانشگاه تهران است. سابقه تأسیس این دانشکده مربوط به سال ۱۳۲۱ است که به عنوان دانشسرای عالی زیر نظر دانشکده ادبیات دانشگاه تهران اداره می‌شد. در آبان ۱۳۳۱ دوره شش ماهه کلاس‌های کتابداری در این دانشسرا دایر گردید و در سال ۱۳۳۲ کلاس کتابداری دیگری، زیر نظر متخصصان خارجی تشکیل شد. در سال ۱۳۳۳ به پیشنهاد دانشگاه، رئیس آرشو ملی آمریکا و چند کارشناس کتابداری دیگر برای تشکیل و تدریس رشته کتابداری و آرشو به تهران آمدند؛ و سرانجام با تأسیس گروه کتابداری در مقطع فوق‌لیسانس در سال ۱۳۴۵ و نیز پیشبرد اهداف مورد نظر از اساتید و کارشناسان خارجی از جمله: «آلین لوه‌رر»، «مارگرت هایپکینز»، «جان هاروی»، «ایدایاتینا اوچینو»، «جسی پارسونز» و «الیزابت راسل» در توسعه و پیشرفت کتابداری استفاده شد.^۲

همزمان با تأسیس و راه‌اندازی گروه، نخستین دفتر نشریه کتابداری کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه نیز در سال ۱۳۴۵ زیر نظر استاد ایرج افشار به منظور کمک به ارتقای سطح آگاهی کتابداران و دانشجویان و علاقه‌مندان به چاپ رسید. نخستین مقاله آن، بعد از ذکر مقدمه‌ای از ریاست وقت دانشگاه تهران، مطلبی با عنوان: «فهرست موضوعی»، ترجمه هوشنگ اعلمی بود.

این نشریه، از ابتدا تا سال‌های شروع انقلاب اسلامی نیز زیر نظر استاد ایرج افشار منتشر می‌گردید؛ و بعد از سال ۱۳۵۸ مدیریت آن به آقای دکتر قاسم صافی، عضو هیأت علمی دانشکده ادبیات دانشگاه تهران تفویض گردید. مجوز رتبه علمی از کمیسیون نشریات علمی وزارت فرهنگ و آموزش عالی در سال ۱۳۷۵ دریافت شد و تاکنون نیز به عنوان نشریه‌ای با رتبه علمی پژوهشی به فعالیت خود ادامه می‌دهد. از سال ۱۳۷۹ مدیر مسئول آن آقای دکتر عنایتی، ریاست کتابخانه مرکزی و سردبیری آن به عهده آقای دکتر قاسم صافی بود و از سال ۱۳۸۲ سردبیری آن به آقای دکتر عباس حرّی استاد دانشگاه تهران واگذار شد که در حال حاضر مدیر مسئولی نشریه تازه انتشار یافته اطلاع‌شناسی را نیز عهده‌دار هستند. این نشریه با گذشت بیش از ۳۸ سال از انتشار اولین شماره آن، یکی از قدیمی‌ترین نشریات کتابداری است که به حیات علمی و آموزشی خود ادامه می‌دهد.

۲. نامه انجمن کتابداران ایران

انجمن کتابداران ایران (اکتا) در سال ۱۳۴۴ و یک سال قبل از تشکیل گروه کتابداری در دانشگاه تهران و همزمان با سال تأسیس دانشکده علوم تربیتی کار خود را آغاز کرد.

شماره اول سال ۱۳۷۳، با عنوان، اطلاع‌رسانی: نشریه فنی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران و با انتشار ویژه‌نامه نخستین سمینار بررسی نقش اطلاع‌رسانی در تحقیق و توسعه و از دوره دوازدهم، بهار ۱۳۷۶ با عنوان، علوم اطلاع‌رسانی: فصلنامه علمی پژوهشی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، اقدام به چاپ و انتشار مطالب سودمندی برای جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی می‌کند و از جمله نشریاتی است که از قبل از انقلاب فعالیت خود را شروع و تاکنون ادامه دارد.

۴. فصلنامه کتاب، نشریه کتابخانه ملی ایران

کتابخانه ملی ایران در سال ۱۳۱۶ تأسیس شد. پایه اصلی مجموعه آن را کتابهای کتابخانه مدرسه دارالفنون تشکیل می‌دهد که در سال ۱۲۸۰ هـ. جهت تربیت نیروی انسانی مورد نیاز و متخصص به همت امیرکبیر در ایران در دوره ناصرالدین شاه تأسیس شده بود. در سال ۱۳۶۱ مرکز خدمات کتابداری با کلیه امکانات و کارکنان و مجموعه

کتابداری خود به کتابخانه ملی پیوست. این کتابخانه قبل و بعد از انقلاب از واحدهای تابعه وزارت فرهنگ و هنر وقت و وزارت فرهنگ و آموزش عالی بود. از سال ۱۳۶۹ اساسنامه جدید آن به تصویب مجلس رسید و استقلال یافت و دارای ردیف بودجه مستقلی شد و از طریق هیأت امنایی که ریاست آن به عهده رئیس جمهور است، اداره می‌شود.

از مهم‌ترین فعالیت‌های این کتابخانه علاوه بر انتشار منابع و متون پایه و اصلی کتابداری و اطلاع‌رسانی از جمله: سرعنوان‌های موضوعی فارسی؛ کتابشناسی ملی ایران؛ فهرست مستند و مشاهیر ایران؛ گسترش رده‌های فارسی و چاپ و انتشار متون کتابداری، می‌توان به انتشار فصلنامه کتاب اشاره کرد که از دیگر فعالیت‌های این کتابخانه است.

نخستین شماره فصلنامه کتاب در بهار ۱۳۶۹ چاپ شد و اولین مقاله آن با عنوان «کتاب و کتابت در اسلام» به وسیله آقای محمد رجیبی، رئیس وقت کتابخانه ملی نوشته شد.

ابتدا مدیر مسئول نشریه آقای محمد رجیبی و سردبیر آن آقای نورالله مرادی از کتابداران با سابقه بود. از دوره چهارم تا سیزدهم انتشار نشریه به مدیر مسئولی آقای دکتر عباس حرزی و سردبیری آن به عهده آقای نورالله مرادی ادامه به کار داد؛ هم‌چنین از دوره پنجم انتشار نشریه، آقای دکتر عباس حرزی عهده‌دار مدیر مسئولی و سردبیری نشریه بود که به عنوان معاون پژوهشی کتابخانه ملی ایران نیز انجام وظیفه می‌کرد.

از دوره سیزدهم سردبیر نشریه آقای دکتر فریبرز خسروی می‌باشند که هم‌اکنون نیز مسئولیت آن را به عهده دارند و از سال ۱۳۸۰ نیز دارای رتبه علمی ترویجی می‌باشد.

۵. فصلنامه پیام کتابخانه: ارگان دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه‌های

عمومی کشور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

در سال ۱۳۴۰ کتابخانه عمومی پارک شهر افتتاح و در آبان سال ۱۳۴۲ تأسیس و توسعه کتابخانه‌های عمومی بر اساس مصوبه وزارت کشور به «سازمان کتابخانه‌های عمومی شهرداری تهران» واگذار می‌گردد. در آذرماه ۱۳۴۳ سازمان مذکور تأسیس و در ۲۹ دی‌ماه ۱۳۴۴، قانون تأسیس کتابخانه‌های عمومی در سطح کشور به تصویب مجلس وقت رسید و بر اساس

ماده یک قانون فوق، شهرداری‌ها مکلف گردیدند، سالیانه به میزان ۱/۵ درصد از درآمدهای خود را به تأسیس و راه‌اندازی کتابخانه‌های عمومی و خرید منابع و تجهیزات مورد نیاز اختصاص دهند. بعد از تصویب قانون مزبور، در هر شهر انجمنی به نام «انجمن کتابخانه‌های عمومی» تشکیل گردید. جهت اداره این انجمن‌ها و ایجاد هماهنگی در کار آنها، تشکیلاتی به نام «هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور» به ریاست وزیر فرهنگ و هنر وقت و پنج عضو دیگر که به پیشنهاد وی انتخاب می‌شدند، ایجاد گردید. در دی ماه ۱۳۵۲ با تصویب تبصره ۲۲، ماده واحده قانون بودجه، کمک ۱/۵ درصد شهرداری‌ها به کتابخانه‌های عمومی قطع گردید و کلیه امور مالی و اداری نظارت بر امور کتابخانه‌ها عمومی اعم از احداث، تکمیل، تجهیز، استخدام و آموزش کتابداران و ارائه خدمات کتابخانه‌ای به عهده دبیرخانه‌های امنای کتابخانه‌های عمومی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی قرار گرفت.^۲

دبیرخانه هیأت امنای به منظور تحقق اهداف و برنامه‌های خود، اقدام به چاپ و انتشار مطالب و منابع سودمندی کرده است که از جمله آن انتشار فصلنامه پیام کتابخانه است که برای ارتقای دانش و آگاهی کتابداران و علاقه‌مندان هر سه ماه، یک بار چاپ می‌شود.

اولین شماره این نشریه در تابستان ۱۳۷۰ چاپ و منتشر شد و اولین مقاله آن با عنوان «بایدها و نبایدها» به قلم دکتر غلامرضا فدایی عراقی به چاپ رسید که نیز همچنان انتشار این نشریه ادامه دارد.

۶. گرانه: نشریه کتابداری و اطلاع‌رسانی

این نشریه با اقدام و هزینه شخصی دکتر مهرداد نیکنام، عضو هیأت علمی کتابخانه ملی ایران منتشر می‌شود.

نخستین شماره این نشریه در بهار سال ۱۳۷۳ با مقاله‌ای تحت عنوان «دوستدار کتاب» به وسیله استاد کامران فانی چاپ و با انتشار تنها چهار شماره در سال ۱۳۷۳ به عمر کوتاه انتشاراتی خود پایان داد، قطعاً عدم وابستگی آن به نهاد دولتی و سرمایه‌گذاری شخصی، عامل توقف انتشار آن بود که بیانگر مسائل بسیاری در حوزه صنعت نشر ایران است.

علاقه‌مندان قرار گرفت و هم اکنون انتشار آن ادامه دارد.

۸. نشریه اطلاع‌شناسی

اخیراً نشریه‌ای با عنوان اطلاع‌شناسی به جمع خانواده نشریات کتابداری و اطلاع‌رسانی پیوست. صاحب امتیاز این نشریه دفتر پژوهش‌های فرهنگی، مدیر مسئول آن دکتر عباس حرّی و باسردبیری دکتر نرگس نشاط انتشار می‌یابد.^۴

این نشریه به صورت فصلنامه می‌باشد؛ و از نظر شکلی و محتوایی و رعایت اصول ظاهری و فنی از استانداردهای قابل قبولی برخوردار

می‌باشد. و تاکنون شماره‌های اول و دوم مربوط به پاییز و زمستان ۱۳۸۲ آن منتشر گردیده است.

در نخستین شماره، در یادداشت سردبیر به نقش فن آوری اطلاعات و توانایی آن در توسعه سازمان‌ها و تنوع محصولات، بهبود و کیفیت و جلب رضایت مشتری اشاره شده است؛ اما عدم تحقق موارد یاد شده را در به کارگیری نادرست، گم کردن هدف و فقدان تصویری درست و منطقی از انتظارات سازمان‌ها در قبال فن آوری اطلاعات می‌داند.

آنچه که بیش از همه در مخاطبان جلب توجه می‌کند، عنوان نشریه است. زیرا تاکنون مجلات این حوزه بیشتر با پسوندی چون کتابداری و اطلاع‌رسانی مورد توجه بوده و مطالبی در تمامی موضوعات این حوزه اعم از سازماندهی، فراهم‌آوری و مجموعه‌سازی، فن آوری اطلاعات، مدیریت و طرح نتایج تحقیق و پژوهش‌های این رشته و موارد مرتبط را پوشش می‌دهند و این عنوان برای مخاطبان حکایت از طرح مباحث جدیدی در این حوزه دارد.

مدیر مسئول این نشریه که خود از مدرّسان، صاحب‌نظران و کتابداران شناخته شده می‌باشد، در زمان تصدی و مسئولیت معاونت پژوهشی کتابخانه ملی، در پایه‌گذاری و انتشار دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی نقش بسیار فعال و تعیین‌کننده‌ای داشت که چاپ نخستین جلد آن و پیوستن آن به جمع دایره‌المعارف‌های تخصصی و موضوعی بسیار مورد توجه قرار گرفت دارای سوابق و تجربیات خوبی در زمینه آموزش، طرح مسائل تخصصی و علمی و هم‌چنین در حوزه مطبوعات دارد.

دکتر عباس حرّی در مقاله خود با عنوان «مروری به مفاهیم و نظریه‌ها در قلمرو اطلاع‌شناسی» که در نخستین شماره مجله چاپ شده است در مورد این واژه توضیحاتی ارائه می‌دهد، که در واقع به تبیین و تشریح اهداف مجله می‌پردازد و سمت و سوی مطالب و محتوای نشریه را مشخص می‌کند. و هم‌چنین خود را از بنیان و طراحان این اصطلاح در سال، ۱۳۷۲ ش / ۱۹۹۳ م. می‌داند که یک سال بعد یعنی در سال ۱۹۹۴ م. «موکی» آن را در روسیه مطرح کرد «بدون آنکه ارائه دهندگان این اصطلاح در دو نقطه متفاوت، از کار یکدیگر آگاه باشند؛ ولی هر

در صفحات اولیه این نشریه مطلب زیر به چشم می‌خورد:

«کرانه وابسته به هیچ گروه و نهادی نیست و برای گسترش آگاهی‌های خوانندگان، به ویژه کتابداران و کتابدوستان در زمینه‌های نشر و مسائل وابسته به آن و کتابخانه و کتابداری و اطلاع‌رسانی منتشر می‌شود.

منتظر دریافت نظرات، پیشنهادات و کمک‌های شما اعم از ارسال مقاله، پرداخت حق اشتراک و ... هستیم.»

۷. کتابداری و اطلاع‌رسانی: فصلنامه کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد آستان قدس رضوی

این کتابخانه بیش از شش قرن سابقه تاریخی دارد و قدیمی‌ترین کتابخانه‌ای است که هنوز پا برجاست. مفصل‌ترین مطلب درباره سابقه تاریخی و شکل‌گیری کتابخانه مربوط به شرحی است که توسط «عبدالعلی اوکتایی» در نامه آستان قدس، شماره ششم، سال ۱۳۴۰ آمده است. مبدأ تأسیس آن را به مناسبت یک مجلد قرآن و قفی در سال ۳۶۳ هـ.

به همان سال، برخی تحقیقات دیگر آن را به سده پنجم هجری نسبت می‌دهند؛ اما آنچه مسلم است این کتابخانه بنا بر وقفنامه مربوط به تفسیر شیخ ابوالفتح رازی به تاریخ ۸۶۱ هـ. دایر و مورد استفاده عموم بوده است. در طول تاریخ اسامی مختلفی از جمله «قرائت‌خانه حضرت»، «کتابخانه مشهد رضا» و غیره داشته است.

در سال ۱۳۵۹ مقرر شد ساختمان جدیدی با توجه به نیازهای امروزی و با معماری اسلامی و ایرانی بنا شود که این امر محقق شد و در سال ۱۳۷۴ با بیش از ۲۸ هزار متر مربع و مجهز به امکانات و تجهیزات مدرن امروزی افتتاح شد.

کتابخانه‌های زیادی در ایران وابسته به آستان قدس رضوی هستند از جمله: کتابخانه ملک در تهران، کتابخانه وزیر یزد، کتابخانه مرتضوی رفسنجان، کتابخانه وقفی مرحوم حسین کی‌استخوان، کتابخانه مسجد الرضا، کتابخانه مسجد خواجه ربیع، کتابخانه مسجد انصار المهدی.

از جمله انتشارات این کتابخانه در کنار سایر فعالیت‌های آن، چاپ و انتشار فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی است که اولین شماره آن در پاییز ۱۳۷۶ و با درج «اساسنامه اداره کل کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد آستان قدس رضوی و خطمشی گزینش تهیه مواد» چاپ و در اختیار

کدام با دیدگاهی خاص به این اصطلاح‌نگاه می‌کنند.»

آنچه مدیر مسئول محترم نشریه در مقاله خود به آن اشاره می‌کند، کاربرد این اصطلاح در ایران است که «اطلاق به دانشی دارد که به عنوان مبحثی بنیانی، می‌کوشد به شناخت اطلاعات، تعیین چارچوب، تشخیص ابعاد و وجوه آن پرداخته شود.»

شاید نتوان واژه اطلاع و اطلاعات را با پسوند (Jopv) که حاکی از شناخت و پی بردن به ماهیت و کاربرد اطلاع است، همانند سایر واژه‌هایی چون بیولوژی، روانشناسی، تکنولوژی و سایر موضوعات در فرهنگ‌ها و واژه‌نامه‌ها یافت؛ ولی انتظار می‌رود که صاحب‌نظران این حوزه، زبانشناسان و تدوین‌کنندگان فرهنگ‌ها در تشریح و کاربرد این اصطلاح و اینکه مباحث مطرح شده تا چه اندازه مرتبط و همسو با عنوان نشریه و یا مغایر با اهداف آن است، مخاطبان و دست‌اندرکاران نشریه را در طرح مباحث مرتبط یاری دهند.

زمانی که مرحوم دکتر هوشنگ ابرامی، از صاحب‌نظران و نظریه‌پردازان این رشته، اصطلاح «دانش‌شناسی» را مطرح و کتاب شناختی از دانش‌شناسی را در سال ۱۳۵۵ منتشر کرد و دانش‌شناسی را برابر علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، هر دو به کار برد، این واژه چندان در اذهان دانشجویان و مدرّسان این رشته شناخته شده نبود و شاید با بی‌توجهی از کنار آن گذشتند؛ ولی به مرور زمان این مفهوم با طرح مطالب علمی و حضور تکنولوژی‌های ارتباطی و اطلاعاتی، بیش از گذشته مورد توجه قرار گرفت. چاپ دوم و سوم این کتاب در سال ۱۳۷۸ و ۱۳۷۹ تأکیدی بر اهمیت مطالب مطرح شده در این کتاب است.

انتظار می‌رود طرح اصطلاح «اطلاع‌شناسی» نیز زمینه مناسبی را برای طرح مباحث جدید در ذهن اندیشمندان و علاقه‌مندان به این حوزه وسیع را فراهم کند.

البته لازم به یادآوری است که مدیر مسئول محترم نشریه اطلاع‌شناسی اول بار این واژه را در یادداشتی با عنوان «اطلاع‌شناسی» و زمانی که به عنوان معاون پژوهشی و سردبیر نشریه فصلنامه کتاب از انتشارات کتابخانه ملی بودند، در شماره سوم دوره چهارم، صفحه ۳۹۳ تا ۳۹۵ مطرح کردند و یادآور می‌شود که: «علم اطلاع‌رسانی طبق تعریف، علمی است که به بررسی مسائل مربوط به گردآوری، ذخیره و بازیابی و توزیع و اشاعه اطلاعات می‌پردازد. علم اطلاع‌رسانی نظیر هر علم دیگری دارای درون مایه و موضوع مشخصی است که به دلیل همین درون مایه از سایر علوم متمایز می‌گردد و مرزها و داد و ستدهای آن با حوزه دیگر نیز روشن می‌شود. این درون مایه در معنای عام آن «اطلاع» یا «اطلاعات» است؛ هم چنانکه «جامعه» موضوع علم جامعه‌شناسی و «روان» موضوع علم روان‌شناسی و «زبان» موضوع علم زبان‌شناسی است.»

وی در این یادداشت ضمن طرح واژه اطلاع‌شناسی، تفاوت و رابطه آن با داده‌شناسی (Data Science) که این واژه نیز از طرف‌ایشان مطرح شده است، و معرفت‌شناسی یا دانش‌شناسی (Epistemology)، جریان اطلاعات (Information Flow)، نظریه‌های اطلاعات (Information theories) و اندازه‌گیری اطلاعات (Information measurement) در قالب سلسله

مراتبی و اصطلاحات وابسته می‌پردازد و یادآور می‌شود که اطلاع‌شناسی روند بسیار با اهمیتی از شکل‌گیری اطلاع و چگونگی تبدیل و تبدّل «داده» به «اطلاع» و نیز «دانش» را مطالعه می‌کند و آن را فرایند بسیار پیچیده و در عین حال ظریفی می‌داند که جوهرحوزه اطلاع‌رسانی و محور کار اطلاع‌رسانان است و اساساً به لحاظ مفهومی و کاربری و فرایند فعالیت، با واژه «داده‌شناسی» که عنصری به نام «داده» را مورد مطالعه قرار می‌دهد فرق دارد.

در پایان بحث خاطر نشان می‌کند که اطلاع‌شناسی مبحث مستقلی است که نه با علم اطلاع‌رسانی مترادف و هم مفهوم است و نه با نظریه‌های مربوط به اطلاعات و سایر واژه‌ها، بلکه اطلاع‌شناسی از زیرمجموعه‌های علم اطلاع‌رسانی و فرا مجموعه‌های نظریه‌های اطلاعات، اندازه‌گیری اطلاعات، جریان اطلاعات، و ... است و پیشنهاد می‌کند که اطلاع‌شناسی به عنوان درسی مستقل در سطوح کارشناسی ارشد و دکتری رشته اطلاع‌رسانی در دانشگاه‌ها تدریس شود.

دیگر مطالب اولین شماره نشریه شامل مباحث زیر است:

– «چالش‌های سازماندهی موضوعی منابع وب»، نرگس نشاط؛
– «الگوهای استفاده در راهنمای نگارش نشریات مورد تأیید وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری و علوم پزشکی در سال ۱۳۸۰»، اعظم شاهدانی؛

– «معیارهای ارزیابی موتورهای کاوش اینترنت: رویکردی متن به پژوهی برای ارائه سیاهه و آرسی»، کیوان کوشا؛
– «چهار اصطلاح، چهار مفهوم یا چهار اصطلاح، یک مفهوم»، محمد رضا قانع؛

– «مقایسه کارآیی موتورهای کاوش عمومی و تخصصی وب در ارزیابی اطلاعات کشاورزی»، احمد کمبجانی؛
– فن‌آوری اطلاعات و جایگاه آن در ساختار فنی کتابخانه‌های دیجیتال»، میترا صمیعی؛

– «صفحات سفارش و دریافت منابع کتابخانه‌ای بر روی وب»، استیو جانسون، ترجمه صدیقه محمد اسماعیل.

– دومین شماره مجله با تقسیم‌بندی مطالب آن زیر عناوین کلی‌تر «منابع اطلاع‌شناسی»، «جامعه اطلاعاتی» و «وب سنجی» به طرح مباحثی ویژه در قلمرو این سه حوزه می‌پردازد و با ذکر عباراتی چون: اکولوژی اطلاعات و هرمنوتیک و بازیابی اطلاعات، مفهوم اطلاع را از دیدگاه‌های خاص مورد مطالعه قرار می‌دهد.

مطالب شماره دوم شامل موارد زیر است:

– در یادداشت سردبیر، نگارنده به طرح بحثی با عنوان ساختار درختی دانش و اندیشه علمی در مقابل روش درک و شناخت افقی اشاره می‌کند.

– «اکولوژی اطلاعات: مروری بر مفاهیم و مصادیق»، دکتر عباس

حرّی؛

– «هرمنوتیک و بازیابی اطلاعات»، دکتر نرگس نشاط؛

– «وب معنایی: شیوه‌ای رو به تکامل برای ذخیره و بازیابی کارآمدتر

اطلاعات روی اینترنت»، حمیدرضا جمالی مهموتی؛

– «روش تحلیل گزارش‌های وب (وب لاگ)»، هاجر ستوده؛

محسوب می‌شود.

در حال حاضر تصدی‌گری دولت بر بخش عظیمی از ارکان جامعه نشانگر عدم حضور جدی بخش‌های غیر دولتی در عرصه اقتصادی و فرهنگی است.^۶

با فعال کردن بخش خصوصی و کاهش تصدی‌گری دولت، موضوع رقابت، مشتری‌مداری و درک نیازهای استفاده‌کنندگان و مخاطبان در عرصه تولید و خدمات، سود و زیان و هزینه سودمندی، کیفیت مستمر محصول و خدمات و بحث ماندگاری و بقای سازمان‌ها، آنها را و ادار به خلاقیت و نوآوری می‌کند و در این جهت‌گیری است که استفاده بهینه از امکانات و عناصری چون نیروی انسانی، زمان، ارزیابی، هدف‌گذاری و نگاه سیستمی به جریانات و بازخورد و اصلاح عملکرد در فرایندها، معنی پیدا می‌کند. در غیر این صورت با اتکا به درآمد نفت که از مؤثرترین منابع تأمین اهداف و برنامه‌هاست و با وجود نهادها و سازمان‌هایی که بودجه آنها از طریق دولت تأمین می‌شود و در ارزیابی عملکرد نیز چندان پاسخگو نیستند، راه برای رسیدن به جامعه اطلاعاتی و جامعه‌ای مولد با موانع و مشکلات زیادی مواجه خواهد شد که از هم اکنون باید به فکر چاره‌ای اساسی بود.

نشریه اطلاع‌شناسی با برخورداری نسبی از امکاناتی که در اختیار دارد و دست‌اندرکاران آن که از شخصیت‌های فرهنگی و علاقه‌مند می‌باشند، می‌تواند با طرح مباحث اساسی، زیربنایی و مهم و استفاده از صاحب‌نظران، اندیشمندان و متفکران سایر حوزه‌های مرتبط، موانع و مشکلات نظام اطلاع‌رسانی کشور را به‌گونه‌ای طرح و مورد بررسی قرار دهد که مسئولان و تصمیم‌گیران نظام، نهادها و سازمان‌های مرتبط، در حرکت به سمت جامعه اطلاعاتی از انجام فعالیت‌ها و هزینه‌های تکراری جلوگیری نمایند؛ به ویژه جایگاه بخش خصوصی و سهم آنها در تحقق برنامه‌ها و اهداف تعیین شده، کاملاً روشن و شفاف باشد تا با اطمینان و انگیزه بیشتر وارد عرصه فعالیت‌های فرهنگی و اقتصادی شوند.

شاید به زعم بعضی، بحث در این مورد ره به جایی نبرد، زیرا که تجربه گذشته این موضوع را ثابت کرده است. ولی یادمان باشد که زمان آن رسیده است، نورافکنی در خانه تاریک بیاندازیم و مشاهده کنیم که چگونه برداشت‌های ما از مفاهیمی چون: اطلاعات، جامعه اطلاعاتی، آزادی بیان، آزادی مطبوعات و مباحثی از این قبیل با تعبیری که مولانا از موجودی به نام فیل با ویژگی‌های خود در خانه تاریک در مثنوی معنوی می‌کند، شباهت دارد و چقدر برداشت‌های ما به واقعیت‌های دنیای امروز نزدیک و یا با آنها تفاوت دارد. چه میزان بر باورها و نظرات خود پافشاری می‌کنیم و چه مقدار نقدپذیر و واقع‌بین هستیم؛ و چه برنامه هماهنگ و منسجم برای رسیدن به جامعه اطلاعاتی داریم.

آیا صرفاً با تخصیص اعتباری هنگفت در حوزه فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات و بدون تغییر نگرش می‌توان به اهداف مورد نظر رسید؟ برای رسیدن به هدف و درک صحیح از هدف، نیازمند یکپارچه‌سازی هستیم تا هر یک از نهادها و سازمان‌ها، رسانه‌ها و به سهم خود به عنوان اجزای تشکیل‌دهنده این سیستم به سمت وسوی واحدی حرکت کنند. شاید متن سخنان دبیر کل سازمان ملل متحد، خطاب به اجلاس سران جهان برای جامعه اطلاعاتی که در تاریخ ۱۰ دسامبر ۲۰۰۳ م. برابر

«مقایسه سایت روزنامه‌های ایران با استفاده از عامل تأثیرگذار در وب»، کیوان کوشا؛

«سازماندهی اشیاء شبهه‌مدرک در شبکه جهانی وب: مقدمه‌ای بر قالب ابر داده‌های دابلین کور»، مهدی صفری؛

«مروری بر انواع ابر نشانه‌های زبان نشانه‌گذاری فرامتن»، داریوش علی‌محمدی؛

«جامعه اطلاعاتی همچون اتو پیایی فن آوران»، مهدی داودی؛

«جوانان و فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطات: شکاف‌های دیجیتال»، جوها سورنتا؛

«جامعه اطلاعاتی و چالش‌های فرا روی آن»، نصیب‌سینگ جیل، ترجمه دکتر عبدالحمید معرف‌زاده.

معرفی کتاب، گزارش و نقد و بررسی از دیگر بخش‌های مفید این نشریه است.

و اما ذکر چند نکته:

نشریه اطلاع‌شناسی با نگرش و برداشتی تازه و طرح مطالب و موضوعات فراتر از آنچه که در سایر نشریات این حوزه شاهد هستیم، به جمع نشریات کتابداری و اطلاع‌رسانی پیوست.

این نشریه با پشتیبانی و حمایت دفتر پژوهش‌های فرهنگی^۷ جایگاه خود را بیش از گذشته در این رشته باز کرده است. لذا از تمامی علاقه‌مندان و شخصیت‌های حقیقی و حقوقی، دانشوران و مدرسان این رشته و سایر حوزه‌های مرتبط، انتظار می‌رود که با حمایت‌های فکری و معنوی و اشتراک این نشریه به تداوم و ماندگاری آن مساعدت کنند.

تمام نشریات منتشره که عناوین و وابستگی تشکیلاتی و سازمانی آن ذکر شد، با بودجه و حمایت‌های دولتی منتشر می‌شوند و بحث هزینه سودمندی، شاید در حال حاضر چندان مورد انتظار این گونه نشریات نباشد؛ ولی اقدام شخصیت‌های حقوقی و حقیقی بدون وابستگی به نهادهای دولتی، نشان از انگیزه‌های والا و قابل احترام است و نیاز به حمایت علاقه‌مندان این حوزه دارد. یادمان نرفته که اول بار در این رشته آقای دکتر نیکام، اقدام به چاپ و انتشار فصلنامه کرانه کرد ولی با انتشار چهار شماره آن در یک سال، به عمر کوتاه خود پایان داد.

قطعاً جدای از پشتیبانی مادی سایر عوامل نیز در ماندگاری و استمرار این گونه حرکت‌ها دخیل می‌باشند؛ اما هر چه هست، بیانگر این واقعیت تلخ تاریخی و فرهنگی است که هنوز بخش خصوصی به طور جدی توان سرمایه‌گذاری در این حوزه را به امید برگشت سرمایه یا حداقل به گونه‌ای که درآمدها و هزینه‌ها به ماندگاری آنها در عرصه سخت فعالیت‌های مطبوعاتی کمک کند، ندارند و در موارد نادر، صرفاً تعصب فرهنگی و حرفه‌ای و مساعدت‌های خیرخواهانه افراد خیر و دلسوز کمک به انتشار موردی نشریاتی از این دست می‌کنند.

از پیش شرط‌های اساسی یک جامعه اطلاعاتی، سهم عمده بخش‌های غیر دولتی در تولید ناخالص ملی، توزیع عادلانه امکانات و ثروت، بهره‌مندی همه اقشار جامعه از اطلاعات، حضور نخبگان در عرصه تصمیم‌گیری و اداره امور کشور، جهت‌گیری جامعه به سوی اقتصاد اطلاعات و سهم فروش اطلاعات در اقتصاد کشور است که همانند سایر منابع ثروت و درآمد به عنوان یک منبع مهم اقتصادی

مجازی، آموزش الکترونیکی، تجارت الکترونیکی، کار از راه دور، سواد اطلاعاتی، جریان آزاد اطلاعات، داده‌ها و فراداده‌ها، بحث‌های گروهی از راه دور، موتورهای کاوش، وب پنهانی و ده‌ها وصدها بحث و موضوع مرتبط با نیازهای امروزی، نشان از اهمیت و حضور IT در تمامی عرصه‌های اقتصادی، فرهنگی و سیاسی دارد؛ که همه این موضوعات، هم‌اینک محل بحث و ارائه مطالب مرتبط با IT در نشریات کتابداری و اطلاع‌رسانی و سایر نشریات در حوزه اطلاع‌رسانی و انفورماتیک است.

تا آنجا که طرح تکفا (طرح توسعه کاربری فن آوری اطلاعات و ارتباطات در ایران) با در اختیار داشتن بودجه قابل توجه، مجری توسعه طرح کاربری فن آوری اطلاعات و ارتباطات در ایران است و طرح الکترونیکی، نیز در راستای همین تفکر و توجه به نقش دولت در امور IT است. حال اینکه این طرح تا چه اندازه در جهت تأمین این نیازها و رسیدن به یک جامعه اطلاعاتی، دارای یک برنامه منسجم، زمان‌بندی شده و بر اساس برنامه‌های توسعه دولت است و اینکه تا چه اندازه از بودجه طرح تکفا در توسعه بخش خصوصی و فعال کردن آنها برای سرمایه‌گذاری در این حوزه حمایت می‌شود، محل بحث و گفت و گوی دیگری است.

پانوشته‌ها:

۱. کتابخانه تربیت پس از هفتاد سال، عنوان پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، فریدون آزاده، دانشگاه تهران، ۱۳۷۰.
۲. بررسی وضعیت کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور و مقایسه آنها با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران، فریدون آزاده، پایان‌نامه دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۳۷۷، صفحات ۲۱-۲۳.
۳. رکن الدین همایون فرخ، تاریخچه کتابخانه‌های ایران و کتابخانه‌های عمومی. تهران: سازمان کتابخانه‌های عمومی و شهرداری تهران، ۱۳۴۴، ص ۱۲۸، ۱۷۲.
۴. به دست‌اندرکاران انتشار این مجله تبریک می‌گوییم و برای تحقق اهدافی که در پیش دارند آرزوی توفیق می‌کنیم.
۵. این نشریه در گذشته نوعی وابستگی به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی داشت و در حال حاضر ظاهراً هویت مستقلی پیدا کرده است.
۶. سازمان خصوصی‌سازی در سال ۱۳۸۲ توانست ۹۷۰ میلیارد تومان سهم به بخش خصوصی واگذار کند، هر چند نقطه ابهام آمیز خصوصی‌سازی سال‌های گذشته، حضور رعد آسای شبه دولت، برای تملک سهام عرضه شده شرکت‌ها بود...؛ روزنامه شرق، فروردین ۱۳۸۲، ص ۱۲.
۷. البته سمینارهای بعدی با همین عنوان در سال‌های ۱۳۷۱ در اصفهان، ۱۳۷۳ کرمان، ۱۳۷۵ و ۱۳۷۹ تهران و ششمین سمینار کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی در اردیبهشت سال ۱۳۸۳ در اصفهان برگزار شد که دیگر آن رونق و اهمیت اولین سمینار را نداشت و از این بابت برگزاری این سمینارها جای نقد و بررسی فراوان دارد.

منابع:

۱. سلطانی، پوری، اصطلاحنامه کتابداری، ویرایش دوم، تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۶۵.
۲. نیازی، سیمین، مقاله‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی، تهران: نشر کتابدار، ۱۳۷۸.

تشکیل سمینارهایی شد که نقش کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی را در توسعه و پیشرفت کشور نشان می‌داد، ولی در واقع این مقاطع از دوران رکود این حوزه است.

برگزاری چندین سمینار کتابداری و اطلاع‌رسانی، برای تبیین و تثبیت جایگاه این رشته، موجب شد تا کم‌کم علاقه‌مندان و متولیان امور جایگاه خود را پیدا کنند.

یکی از این سمینارها که در سال ۱۳۶۷ در مشهد مقدس انجام شد و به زعم همه متخصصان و کارشناسان و دانشجویان کتابداری، نقطه عطفی در تاریخ کتابداری و سمینارهای کتابداری است، سمیناری بود با عنوان «اولین سمینار کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی» که با همت دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی دانشگاه مشهد برگزار شد و تمامی اهل فن و دانشجویان به خصوص بعد از فراهم شدن شرایط مطلوب برای حضور کتابداران در عرصه فعالیت‌ها و خدمات کتابداری و احساس مسئولیتی که همه کتابداران و دست‌اندرکاران برای توسعه و تقویت این رشته داشتند، در این سمینار حضور داشتند.^۷

در این گردهمایی سخنرانی‌های ایراد شد و مقالات، مشخصاً در حوزه اطلاع‌رسانی بود؛ و برای نخستین بار موضوع ذخیره و بازیابی اطلاعات از طریق دیسک‌های فشرده نوری (CD)، تمامی نگاه‌ها را به خود معطوف کرد و این امر در کنار ارائه اولین نمایشگاه و کارگاه آموزشی اطلاع‌رسانی و طرح اهمیت ماشینی کردن خدمات و فعالیت‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی نشان داد که چه عطش و نیاز مفرطی برای طرح این گونه مسائل می‌باشد.

دهه هفتاد با شروع سال‌های آغازین آن، طرح مباحث و مقالاتی از این دست در نشریات کتابداری بود و همه تلاش‌ها و مساعی متولیان، اساتید و کارشناسان ارائه مطالبی بود که بتواند توجه و نگاه‌ها را به اهمیت ماشینی کردن خدمات و فعالیت‌های کتابخانه معطوف کند و شروع فعالیت شرکت‌ها و بخش خصوصی برای تهیه و ارائه نرم‌افزارهای کتابداری، نتیجه تشویق و ترغیب سمیناری بود که امید و تلاش و خدمت را در کتابداران و علاقه‌مندان این حوزه نوید داد، و هم‌اینک نیز ثمرات آن ادامه دارد. هر چند شرایط جهانی و رفتن به سمت جامعه اطلاعاتی و نقش شبکه‌های ارتباطی و اینترنت در این سال‌ها نیز مسئولیت ما را در هماهنگی و همگامی، با این شرایط یادآور می‌شد.

توجه به نقش کامپیوتر در فعالیت‌ها و خدمات کتابداری و سایر رشته‌های علمی و گسترش استفاده از دیسک‌های فشرده نوری به عنوان کتابخانه‌های سیار و قابل حمل و نقش شبکه‌های ارتباطی و اطلاعاتی در سهیم کردن کتابخانه‌ها در استفاده و بهره‌گیری از منابع یکدیگر، تفکر اشتراک منابع و امانت بین کتابخانه‌ای را افزایش داد و تهیه پایگاه‌های اطلاعاتی بر اساس نیازهای سازمانی و ذخیره و بازیابی اطلاعات به شکل ماشینی از مطالب و مقالات مهمی بود که به وسیله کارشناسان، اساتید و دانشجویان در نشریات و سمینارها مطرح شد و هم‌اینک با شروع دهه هشتاد و سال‌های آغازین آن، بحث فن آوری اطلاعات (IT)، جوامع اطلاعاتی، اکولوژی اطلاعات، هرمنوتیک و بازیابی اطلاعات، بحث ماشینی کردن خدمات و فعالیت‌های سازمان‌ها و نهادهای دولتی و غیر دولتی برای تسهیل خدمات به شهروندان و مشتریان خود، دانشگاه‌های